แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

Guidelines for Competency Development of Ban Kang Pla Fabric Weaving Community Enterprise Group in Chaiyapruek Sub-District, Mueang District, Loei Province

ไทยโรจน์ พวงมณี[1*] จารุวัลย์ รักษ์มณี[2] มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์[3] สมิง ศรีกา[4]

Thairoj Phoungmanee[1*] Charuwan Rakmanee[2] Marisa Phiromtan De Bels[3] Sming Srika[4]

Corresponding Author's Email: thai-roj@hotmail.com[1]

(Received: March 24, 2022; Revised: May 12, 2022; Accepted: July 20, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษา 1) บริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา อำเภอเมือง จังหวัดเลย และ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา อำเภอเมือง จังหวัดเลย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 37 คน ประกอบด้วย กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผ้าทอบ้านก้างปลา นักวิชาการพัฒนาชุมชนและวัฒนธรรม ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลชัยพฤกษ์ วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ และการประชุม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา มีการนำภูมิปัญญาการทอผ้ามาสู่การสร้างรายได้ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2525 มีการคิดค้นลวดลายเฉพาะคือ "ลายก้างปลา" ปัจจุบันมีสมาชิก 32 คน โดยผลิตผ้าทอสีพื้น ผ้าซิ่นและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีการบริหารจัดการกลุ่มที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจอื่นๆในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา พบว่า ต้องมีการดำเนินการ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการสร้างนวัตกรรมและการต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ 3) ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ และ 4) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า ผ้าทอบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์

Abstract

This research was conducted by implementing a qualitative research methodology, and it aimed: 1) to study the context of the community enterprise of Ban Kang Pla fabric weaving group in Mueang District, Loei Province; and 2) to study the guidelines for developing the competency of Ban Kang Pla fabric weaving community enterprise group in Mueang District, Loei Province. The target group comprised 37 informants who were members of Ban Kang Pla fabric weaving community enterprise group, and community and cultural development scholars, and representatives of Chaiyapruek Sub-district Administrative Organization. Methods and tools used for collecting data were interview and meeting. Qualitative data was analyzed by content analysis. The results were as follows.

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[3] อาจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[4] นักวิชาการประจำคลินิกเทคโนโลยี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[1] Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

[2] Lecturer, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

[3] Lecturer, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

[4] Academics, Clinic technology, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

1. Community enterprise of Ban Kang Pla fabric weaving group adopted fabric weaving wisdom to generate income, and a specific pattern called "Kang Pla Pattern" was invented in 1982. Now, there are 32 members weaving plain colored fabrics, garments, and processing products. The group management emphasizes on participatory processes, strong leaders, continuous development of knowledge, and network creation cooperating with other enterprises in product distribution.

2. Guidelines for developing the competency of community enterprise of Ban Kang Pla fabric weaving group, there are 4 aspects needed to be implemented as follows: 1) local wisdom application and product development methods; 2) innovation creation and continual development to new products; 3) sustainability of products; and 4) marketing channel promotion.

Keywords: competency, community enterprise group of fabric weaving, Ban Kang Pla woven fabrics, Chaiyapruek sub-district

ความเป็นมาของปัญหา

บ้านก้างปลามีอายุกว่า 475 ปี มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากหลวงพระบาง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 21 มีท้าวตุ่น ขุนพรหม และขุนภูมิ ได้พาผู้คนล่องเรือมาตามลำน้ำโขง เพื่อหาทำเลที่ตั้งตามลุ่มแม่น้ำโขง และเดินทางมาจนถึง *"แม่น้ำเลย"* ที่มีเหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน จึงได้ตั้งหอมิ่งหอขวัญและวางหลักเมือง เพื่อสร้าง *"วัดใหญ่เมืองหงษ์"* ต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดศรีสัตตนาค บ้านก้างปลาได้แยกการปกครองออกมาอำเภอเมือง มาเป็นตำบลชัยพฤกษ์ ในปี พ.ศ. 2525 พื้นที่เป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขามีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมทอผ้าเป็นจุดขายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลามีการรวมกลุ่มขึ้นมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการทอผ้าหลังจากการทำเกษตรกรรม ต่อมาจึงทอผ้ากลายเป็นอาชีพหลัก มีการพัฒนาด้านทักษะและการบริหารจัดการ การพัฒนาการออกแบบลวดลายผ้าให้สวยงามและดึงดูดใจผู้บริโภคมาอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จของการรวมกลุ่มคือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าและสร้างรายได้เพิ่ม โดยกลุ่มมีการสร้างสรรค์คุณค่าอัตลักษณ์ผ้าทอผ่านลวดลายก้างปลาที่นำพืชท้องถิ่นมาเป็นแรงบันดาลใจ และมีการสร้างช่างทอรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการปลูกจิตสำนึก และการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าของชุมชน นอกจากนี้การพัฒนากลุ่มยังเกิดจากการสร้างตราผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น สร้างเครือข่ายการผลิตและการตลาดในวงกว้าง มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้และการดำเนินการที่เป็นระบบ (วรรณา โชคบันดาลสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร, 2558) สำหรับการรวมและจัดตั้งกลุ่มมีเป้าหมายเพื่อการดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน อย่างไรก็ดีการจัดตั้งกลุ่มเป็นรูปแบบนิติบุคคลที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการสร้างรายได้ การพัฒนาศักยภาพตนเอง และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่ต่อไปโดยการดำเนินการจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในและคนนอกชุมชนเป็นหลัก (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์, 2557)

สำหรับการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลานั้นประสบความสำเร็จมาอย่างต่อเนื่องโดยมาจากปัจจัยด้านความเป็นผู้นำที่ดีที่เข้าใจอัตลักษณ์กลุ่มเน้นการดำเนินการลักษณะฉันท์พี่น้อง โดยเชื่อว่าจะส่งผลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาผ้าทอและการตลาด วรรณา โชคบันดาลสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร (2558) กล่าวว่า การดำเนินการของกลุ่มที่ดีนั้นจะต้องมีความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซื่อสัตย์ โปร่งใส เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และผู้นำต้องมีความเข้มแข็ง อดทนอดกลั้น เน้นการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมที่ทุกคนเคารพกฎกติกาที่ช่วยกันคิด กำหนดและตั้งขึ้นมา โดยปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นมีองค์ประกอบ

ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์การ 3) ด้านการนำองค์การ และ 4) ด้านการควบคุม ส่วนความสำเร็จของการบริหารจัดการมีปัจจัยดังนี้ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านการสร้างเครือข่าย และ 3) ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จมักเกิดจากการมีผู้นำที่มีเป้าหมายชัดเจน การส่งเสริมและแรงผลักดันสมาชิกกลุ่มให้มีความเจริญก้าวหน้าและ มีเศรษฐกิจและรายได้ที่มั่นคง จนส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น (นิศารัตน์ สังข์เสือ และ พลดา เดชพลมาตย์, 2560) ซึ่ง ฐานันท์ ตั้งรุจิกุล, รัสมนต์ คำศรี, พาฝัน รัตนะ และ ไอริณ สกุลศักดิ์ (2559) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีศักยภาพการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีการช่วยเหลือและสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินการ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาถือว่ามีการดำเนินการบริหารจัดการที่สร้างความยั่งยืนและสามารถแสดงอัตลักษณ์ของผ้าทอได้อย่างชัดเจนจนเป็นที่รู้จักทั้งคนภายนอกและในจังหวัดเลย จากการสนทนากลุ่มพบว่า กลุ่มมีความต้องการที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กลุ่มสามารถอยู่ได้ในทุกสถานการณ์ ดังนั้นการศึกษาและเรียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดการที่ประสบความสำเร็จจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม รวมถึงปัญหาและความต้องการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อการต่อยอดงานบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยและการรู้จักตนเองของกลุ่ม โดยการศึกษาและการวิจัยจะนำไปสู่การยกระดับศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป (เจณิภา คงอิ่ม, 2561) โดยกลุ่มต้องการที่จะร่วมกันค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาหนุนเสริมในทุกมิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาในฐานะที่เป็นกลุ่มที่มีการรวมกลุ่มกันและมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่หลากหลาย ดังนั้นกระบวนการและผลของการวิจัยจึงเป็นเป้าหมายในการเตรียมความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาให้มีความเข้าใจและมีการปรับตัวสู่การรองรับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ การตลาด และการเข้าใจพฤติกรรมผู้ซื้อจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลาให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ประเภทของการวิจัย** ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา

2. **กลุ่มเป้าหมาย** ผู้วิจัยใช้กลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้มาด้วยวิธีการเจาะจง มีการกำหนดคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา หรือ 2) เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาหนุนเสริมกลุ่มทอผ้า 3) มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มทอผ้า และวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบริบทของกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าบ้านก้างปลาด้วยการสัมภาษณ์และการประชุมประกอบด้วย 1) กลุ่มสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา จำนวน 32 คน 2) ตัวแทนปราชญ์ท้องถิ่นด้านการทอผ้า จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มและการหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลา จำนวน 32 คน 2) สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมและนักวิชาการ จำนวน 3 คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล** ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง มีประเด็นดังนี้ ความเป็นมา การบริหารจัดการ ผลิตภัณฑ์ การตลาด และการประชาสัมพันธ์

3.2 การสนทนากลุ่ม มีประเด็นดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.3 การประชุมระดมความคิดเห็นประเด็นแนวทางการพัฒนาบุคคลากรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. บริบทกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา

1.1 ความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท้อผ้าบ้านก้างปลาตั้งอยู่บ้านเลขที่ 177 หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2525 อยู่ระหว่างช่วงที่หมู่บ้านได้รับการคัดเลือกให้เป็น *"หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง"* โดยมีการพัฒนาและส่งเสริมชุมชนบ้านก้างปลาให้มีการทอผ้าขึ้นมาใช้ ต่อมากรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ก็ได้สนับสนุนให้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้น โดยมีนางแตง อ่อน บุตรดีสุวรรณ เป็นประธาน เพราะเป็นผู้ริเริ่มและมีฝีมือการทอผ้า มีสมาชิกรวม 10 คน ราวปี พ.ศ. 2525 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ร่วมกับพัฒนากรตำบลเชิญวิทยากรจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลยเพื่อสอนทอผ้า ย้อมสี และการขึ้นลายให้กับกลุ่ม ส่งผลทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการพัฒนาความคิดและทักษะการทอผ้าเพิ่มมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของคนในจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งได้มอบอุปกรณ์ทอผ้า เช่น กี่กระตุก 1 หลัง ด้าย กระสวย และหลอดเพื่อใช้ในการดำเนินการของกลุ่ม หลังจากนั้น ปี พ.ศ. 2526 สมเด็จพระพี่นางเธอกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้เสด็จเยี่ยมกลุ่มทอผ้าและราษฎรบ้านก้างปลา ทำให้กลุ่มจำหน่ายผ้าทอได้มากขึ้น ส่วนการพัฒนาศักยภาพการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติทำให้กลุ่มสามารถส่งไปจำหน่ายที่ประเทศญี่ปุ่นได้ และปี พ.ศ. 2539 นายพีระ มานะทัศน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ได้เข้ามาส่งเสริมคนในจังหวัดเลยให้มีการใช้ผ้าพื้นบ้านทำการตัดเย็บชุดทำงานของข้าราชการ ส่งผลทำให้กลุ่มทอผ้าจำหน่ายผ้าได้จำนวนมาก ส่วนปี พ.ศ. 2540 กลุ่มได้รับการสนับสนุนเงินกู้จากกองทุนมิยาซาวาในรูปของวัสดุอุปกรณ์ เช่น กี่กระตุก และเครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ในการทอ ต่อมาปี พ.ศ. 2542 นายสถิตย์ ภักดิ์ศรีแพง ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพกลุ่มจึงขอวิทยากรจากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเลย มาสอนการตัดเย็บเสื้อผ้า และจัดซื้อจักรเย็บผ้ามาให้กลุ่มได้สร้างงานสร้างรายได้ สำหรับปี พ.ศ. 2543 กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดซื้อด้ายมาสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มจึงได้พัฒนากิจกรรมทอผ้าขึ้น โดยกลุ่มได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกออกเป็นแผนกเช่น ย้อมสี ทอผ้า ปั่นด้าย และการจำหน่าย ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2,200 - 3,500 บาทต่อเดือน ปัจจุบันกลุ่มทอผ้ามีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้า OTOP 4 ดาว และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยสมาชิกใหม่นั้นจะใช้เวลาว่างจากงานเกษตรกรรมมาทอผ้า และกลุ่มยังมีการแปรรูปผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์และสินค้าสำเร็จรูป เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าตัดเสื้อ ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ชุดสูท นอกจากนี้กลุ่มยังสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นด้วยการนำผลิตภัณฑ์กระเป๋า เครื่องประดับ หมวกไหมพรม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายมาช่วยจำหน่ายอีกทางหนึ่ง

1.2 การบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลามีนางฉลาด เสาวนนท์ ประธาน และ นางพิชณรี เสาวนานนท์ รองประธาน ส่วนคนอื่นๆ มีบทบาทในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่ถนัดกับงานบริหาร ส่วนวิธีการบริหารจัดการกลุ่มนั้นใช้รูปแบบธุรกิจส่วนบุคคล เนื่องจากที่ผ่านมากลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียนกลุ่มจึงมีแนวคิดใหม่ให้สมาชิกลงทุนวัสดุในการทอผ้ากันเอง แล้วนำมาวางขายที่บ้านประธานกลุ่ม ส่งผลทำให้เกิดปัญหาระหว่างสมาชิกตามมาเช่น การแย่งกันเสนอขายผ้า การฝากขายกับสมาชิกในกลุ่มแต่ไม่นำเงินที่ขายได้ไปให้เจ้าของผ้า ดังนั้นสมาชิกจึงขาดความไว้วางใจกัน ขาดกำลังใจในการทำงาน ส่งผลทำให้ต้องปรับรูปแบบใหม่ โดยที่กลุ่มสมาชิกต่างเห็นชอบมอบให้ประธานกลุ่มรับผิดชอบเรื่องเงินทุนหมุนเวียนแต่เพียงผู้เดียว จึงเกิดผลดีด้านการตัดสินใจที่เร็วขึ้น มีการจัดสรรผลตอบแทนที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม โดยสมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 32 คน ใช้พื้นที่บ้านประธานกลุ่มจัดเป็นร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และมีการจัดพื้นที่สำหรับการทอ มีสมาชิกเข้ามาทอในพื้นที่

จำนวน 8 คน และจัดสรรพื้นที่ในส่วนการตัดเย็บผลิตภัณฑ์ของกลุ่มด้วย

1.3 ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ และมีการนำสินค้าของกลุ่มทอผ้ากลุ่มอื่นๆ ที่เป็นครือข่ายมาจำหน่ายร่วมด้วยดังนี้

1.3.1 ผ้าผืนสำหรับการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

1.3.2 ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

1.3.3 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่ง

1.3.4 ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมไหล่/ผ้าพันคอ

1.4 รายได้ของกลุ่ม

รายได้ของกลุ่มจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ แต่เดิมนั้นประมาณเดือนละ 100,000 บาท แต่เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 รายได้จากการจำหน่ายน้อยลง แต่ทางกลุ่มดำเนินการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดไปสู่การเป็นผู้รับจ้างการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น แมส เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องประดับ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย โดยมีรายได้ประมาณ 50,000 บาทต่อเดือน

1.5 การขายสินค้านอกพื้นที่จำหน่าย

กลุ่มมีการออกพื้นที่จำหน่ายมาตั้งแต่เริ่มต้นการตั้งกลุ่ม โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเลย ที่มีการแจ้งมายังกลุ่มให้นำผลิตภัณฑ์ไปจัดแสดงในงานประจำปีของจังหวัดคือ งานดอกฝ้ายบาน มะขามหวาน นอกจากนี้ยังมีการออกจำหน่ายไปยังเมืองทองธานี หรือพื้นที่อื่นๆ ตามที่หน่วยงานภาครัฐร้องขอมา สำหรับช่วงสถานการณ์โควิดนั้นกลุ่มจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในพื้นที่เป็นหลัก

ภาพที่ 1 ประธานกลุ่ม รองประธานและนักวิจัยร่วมวิเคราะห์และหาแนวทางการพัฒนางานทอ
ที่มา: มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์

ภาพที่ 2 นักวิจัยและประธานกลุ่มวิเคราะห์ผ้าทอ
ที่มา: มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าแปรรูปจากผ้าทอของกลุ่ม
ที่มา: ไทยโรจน์ พวงมณี, 2564

1.6 อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์

อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นมาจากอดีตที่เป็นจุดเริ่มต้นของการทอผ้า ซึ่งกลุ่มนำลวดลายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการทอ เช่น ลายก้างปลา ลายเกล็ดปลา ลายขิดมุก จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์แบบมีส่วนร่วม (ภาพที่ 3) พบว่า*"ลวดลายก้างปลาจากกระบวนการทอสู่ผืนผ้าที่มีผิวสัมผัส สีสันสดใสทางมรดกวัฒนธรรมบ้านก้างปลา"*

1.7 การสะท้อนสภาพปัจจุบันของกลุ่ม พบว่าเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ (ภาพที่ 1-2) และสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินการและการพยายามที่จะดำเนินการดังนี้

1.7.1 สถานการณ์โควิดทำให้การจำหน่ายลดลงและไม่ได้ออกนอกพื้นที่เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์

1.7.2 รับจ้างผลิตงานจากหน่วยงานรัฐ

1.7.3 หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

1.7.4 มีการทอผ้าทุกวันในพื้นที่กลุ่ม และมีลูกค้าเดินทางเข้ามาซื้อในพื้นที่บ้างแต่จำนวนซื้อน้อยลง

1.7.5 มีการปลูกฝ้ายตามหัวไร่ปลายนาเพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในทอผ้าตามแนวทางของภาครัฐ

1.7.6 มีการย้อมสีเส้นใยฝ้ายจากธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

1.7.7 คนรุ่นใหม่สนใจเข้ามาร่วมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น เย็บเสื้อผ้า เย็บหมวก เย็บกระเป๋า

1.7.8 มีการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอและมีการนำผลิตภัณฑ์มาช่วยจัดจำหน่าย

1.7.9 ผู้นำกลุ่มมีการพัฒนาการทอและลวดลายอย่างต่อเนื่องผ่านการประกวดของหน่วยงานภาครัฐ

1.7.10 ได้เข้าร่วมงานประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการประชุมระดมความคิดเห็นกับหน่วยงานต่างๆ

1.8 อัตลักษณ์กลุ่มทอผ้า

กลุ่มมีการร่วมกันกำหนดดังนี้ *"ซื่อสัตย์ยุติธรรม สมัครสมานสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันผลิตผ้าฝ้ายชุมชนที่มีอัตลักษณ์จากลวดลายบ้านก้างปลา"*

2. การวิเคราะห์ SWOT

2.1 จุดแข็ง พบว่า

2.1.1 จัดตั้งกลุ่มเพื่อการจำหน่ายผ้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524

2.1.2 สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ลักษณะเครือญาติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการประชุมจึงง่าย

2.1.3 สมาชิกกลุ่มสามัคคี ร่วมมือร่วมใจและให้ความช่วยเหลือกัน

2.1.4 ผู้นำกลุ่มเข้มแข็ง สามารถประสานงานทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน

2.1.5 ผู้นำกลุ่มซื่อสัตย์ต่อสมาชิกกลุ่มและลูกค้าที่เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์

2.1.6 กลุ่มคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพเพื่อนำมาทอและแปรรูปผลิตภัณฑ์

2.1.7 กลุ่มดำเนินการพัฒนาวัสดุตั้งแต่ต้นทาง คือ การปลูกฝ้าย กลางทาง การนำผลผลิตจากฝ้ายมาแปรรูปให้เป็นเส้นใยและย้อมสีที่มีคุณภาพ ส่วนปลายทาง เป็นการทอที่มีคุณภาพ

2.1.8 กลุ่มทอผ้าตั้งอยู่ในเขตเมืองและอยู่ในชุมชนจึงง่ายและสะดวกต่อการเดินทางเข้ามา

2.1.9 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและของใช้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ

2.1.10 การบริหารการผลิตรวดเร็วทำให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ดี

2.1.11 นำลวดลายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตและประยุกต์มาสู่รูปแบบใหม่มากขึ้น

2.2 จุดอ่อน พบว่า

2.2.1 ขาดผู้ทอลวดลายขิดที่เป็นความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

2.2.2 กลุ่มไม่มีสวัสดิการให้กับสมาชิก

2.2.3 คนรุ่นใหม่สนใจที่จะเข้ามารวมกลุ่มในการทอหรือการผลิตผลิตภัณฑ์น้อย

2.2.4 ยังไม่มีการขายรูปแบบออนไลน์

2.2.5 ผลิตภัณฑ์ขาดความทันสมัย

2.2.6 ไม่เน้นการย้อมสีธรรมชาติเนื่องจากมีความยากและขั้นตอนมาก

2.2.7 ผู้ทอผ้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่งผลทำให้ศักยภาพการทอน้อยลง

2.2.8 ผลิตภัณฑ์มีหลากหลายและไม่แยกระดับของรูปแบบและคุณภาพ

2.3 อุปสรรค พบว่า

2.3.1 สถานการณ์โควิด ส่งผลทำให้การทอและการจำหน่ายลดลง

2.3.2 กลุ่มทอผ้าเกิดขึ้นมาก ทำให้ลูกค้าน้อยลงและมีคู่แข่งทางรูปแบบและราคา

2.3.3 สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสตัดสินใจซื้อมากขึ้น

2.4 โอกาส พบว่า

2.4.1 มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาหนุนเสริมความรู้และการพัฒนาศักยภาพ การตลาดและการประชาสัมพันธ์และการนำออกนอกพื้นที่จำหน่าย

2.4.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เข้ามาส่งเสริมความรู้ด้านการบริหารจัดการ การออกแบบ การบรรจุภัณฑ์และการจำหน่าย

3. **การมองอนาคตร่วมกัน** พบว่ากลุ่มเห็นโอกาสและจุดแข็งพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพในอนาคตดังนี้

3.1 กลุ่มจะมีการจัดการภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เช่น การแยกผลิตภัณฑ์ออกเป็นกลุ่ม และการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมี่ยม

3.2 กลุ่มจะสามารถพัฒนาและผลิตผลิตภัณฑ์ในทุกรูปแบบได้อย่างมีมาตรฐาน

3.3 กลุ่มจะทำการรื้อฟื้นผลิตภัณฑ์ผ้าทอดั้งเดิมเพื่อนำมาเป็นจุดขายเชิงอัตลักษณ์

3.4 กลุ่มจะขายผลิตภัณฑ์ได้อย่างต่อเนื่องทั้งขายในพื้นที่ หรือขายในรูปแบบออนไลน์

3.5 กลุ่มจะทำการขายแบบไลฟ์สดผ่านสื่อสังคมออนไลน์

4. **การวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน**

4.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า

4.1.1 การดำเนินการมีลักษณะกึ่งเอกชน โดยมีบ้านประธานกลุ่มเป็นพื้นที่การทอของสมาชิกกลุ่ม

4.1.2 มีการประชุมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

4.1.3 มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอร่วมกัน

4.1.4 มีการจัดสรรรายได้จากการจำหน่ายอย่างเป็นธรรมและซื่อตรง

4.1.5 มีการสร้างเครือข่ายการผลิตกับกลุ่มทอผ้าและกลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้ากลุ่มอื่นๆ

4.1.6 มีการนำผลผลิตและผ้าทอของกลุ่มอื่นๆ มาช่วยจำหน่ายให้กับกลุ่มเป้าหมาย

4.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า

4.2.1 จำนวนกี่และจักรเย็บผ้าเพียงพอ

4.2.2 มีการนำวัสดุสำหรับการทอผ้า เช่น เส้นด้าย สีย้อมผ้ามาจำหน่ายให้กับสมาชิกในราคาถูก

4.2.3 มีระบบการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์

4.2.4 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ใหม่ๆ มาแทนของเก่า

4.3 ด้านบุคลากร พบว่า

4.3.1 มีสุขภาพแข็งแรงและสุขภาพจิตใจที่ดี

4.3.2 มีการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เช่น การออกแบบลวดลายและการย้อมสีอย่างต่อเนื่อง

4.3.3 มีทักษะจดจำลวดลายจากแหล่งอื่นๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการทอ

4.3.4 การทำงานรวดเร็วและมีคุณภาพ

4.3.5 มีผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ

4.4 ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ พบว่า

4.4.1 มีการสร้างแบรนด์สินค้าและบรรจุภัณฑ์ โดยมีการปรับเปลี่ยนไปตามช่วงเวลา

4.4.2 นำผลิตภัณฑ์ไปแสดงและจำหน่ายนอกพื้นที่จังหวัดเลยตามที่หน่วยงานภาครัฐร้องขอมา

4.4.3 นำผลิตภัณฑ์ไปแสดงและจำหน่ายในงานประจำปีและงานอื่นๆ ของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

4.4.4 มีการสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ดี

4.4.5 มีรองประธานกลุ่มที่ศักยภาพด้านการตลาดการประชาสัมพันธ์และการขายผลิตภัณฑ์

5. **แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า** พบว่า

5.1 ด้านภูมิปัญญาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.1.1 การนำความรู้ดั้งเดิมและข้อมูลใหม่มาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.1.2 การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

5.1.3 การออกแบบรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างสวยงามและตรงตามความต้องการของตลาด

5.1.4 การสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนและจังหวัดเลย

5.1.5 การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยมีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน

5.2 ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาต่อยอด

5.2.1 มีกระบวนการออกแบบและการผลิตที่แตกต่างจากการผลิตทั่วไป

5.2.2 มีองค์ความรู้ใหม่จากการคิดสร้างสรรค์

5.2.3 สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์

5.2.4 สร้างรูปแบบของผลิตภัณฑ์มีความใหม่ที่ไม่มีขายในตลาด

5.3 ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์

5.3.1 นำวัตถุดิบท้องถิ่นอื่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้และมีการบริหารจัดการวัตถุดิบอย่างมีคุณภาพ

5.3.2 สามารถผลิตผ้าทอซ้ำได้อย่างมีมาตรฐานและต่อเนื่อง

5.3.3 ผลิตผ้าทอและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับตลาดและมีราคาที่เหมาะสมกับแต่ละตลาด

5.4 ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด

5.4.1 มีการศึกษาข้อมูลและนำมาปฏิบัติจริง

5.4.2 มีกระบวนการค้นหาข้อมูลความต้องการการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมาย

5.4.3 เปิดช่องทางตลาดหลากหลายรูปแบบ

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. การบริหารจัดการกลุ่มที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลานั้นพบว่าสมาชิกมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยผู้นำกลุ่มถือว่าเป็นผู้มีศักยภาพด้านความรู้ มีภาพลักษณ์ที่ดี กระตือรือร้น มีทักษะการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์กับผู้นำทุกระดับในจังหวัดเลย จึงเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มร่วมแสดงความคิดและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในช่วงปี พ.ศ. 2541 กลุ่มถูกนำเสนอให้เป็นพื้นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ประจำจังหวัดเลย โดยการนำรูปแบบของผ้าทอโบราณมาทอและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และมีการปรับกลยุทธ์ด้านวัสดุ เช่นนำเส้นด้ายมาแทนฝ้ายที่มีราคาสูงและขั้นตอนมาก ปรับเปลี่ยนวิธีการย้อมสี คุณภาพของผ้าและลวดลายให้มีความทันสมัย และมีอัตลักษณ์ เช่นลายก้างปลา ลายเกล็ดปลา โดยมีการมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มได้ทอผ้าลวดลายที่ถนัดเพราะจะส่งผลต่อคุณภาพและความสวยงามของผ้า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจณิภา คงอิ่ม (2561) และฐานันท์ ตั้งรุจิกุล และ คณะ (2559) ที่พบว่าความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นย่อมมาจากการที่ผู้นำมีทักษะและเข้าใจด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านแรงงาน ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และด้านการเงิน โดยผู้นำกลุ่มยังทำพื้นที่จำหน่ายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยส่งผลทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ ศึกษาดูงานและเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมาก เมื่อภาครัฐเห็นความสำเร็จของกลุ่มก็จะเข้ามาหนุนเสริมและพัฒนาในมิติอื่นๆ ต่อไป ซึ่ง นฤเบศ เลขกลาง (2557) กล่าวว่า การมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ช่วยให้กลุ่มมีศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้มแข็งขึ้นและช่วยให้มีเครือข่ายการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลานั้นจะเน้นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมทั้งด้านการคิด การวางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วยการพูดคุยทั้งที่แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้นำจะรับฟังความคิดของคนอื่นๆ เพื่อนำมาสู่การพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับ นงนุช อิ่มเรือง และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าที่มีความสำเร็จนั้นจะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกันอย่างต่อเนื่อง เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มสมาชิกด้วยยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งในช่วงการทอ การย้อม และการแปรรูป สำหรับการมีผู้นำที่มีความเข้มแข็งซื่อสัตย์และเห็นความสำคัญของกลุ่มก็จะสามารถนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง นฤเบศ เลขกลาง (2557) กล่าวว่า ประธานกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาท มีอำนาจตัดสินใจและเป็นตัวแทนกลุ่มติดต่อประสานงานด้านงบประมาณ ด้านการตลาด ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีความตั้งใจ มุ่งมั่น เสียสละ มีมนุษย์สัมพันธ์จึงผลักดันให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้น

สำหรับการใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลาจึงเป็นจุดทำให้กลุ่มเข้มแข็ง สมาชิกกลุ่มพัฒนางานทอได้อย่างมีคุณภาพและได้รับรางวัลจากการส่งเข้าประกวดมาอย่างต่อเนื่อง จึงสร้างความภาคภูมิใจให้กับกลุ่มเป็นอย่างมาก ซึ่ง นฤมล พึ่งกิจ, วัชรินทร์ อินทพรหม, เตชิต ตรีชัย และ สิริกร ฉัตรภูติ (2559) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำและสมาชิกที่สามัคคีและร่วมใจกันสามารถทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ง่าย ผลที่ตามมาคือการมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาหนุนเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา พบว่า กลุ่มมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

ทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการงบประมาณ และการตลาดเพื่อให้ผลิตภัณฑ์จำหน่ายได้หลายช่องทาง จนมีรายได้อย่างยั่งยืน โดยกลุ่มมีการระดมความคิดเพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มที่เห็นว่าควรเน้นให้สอดคล้องกับเป้าหมายของงานพัฒนาชุมชน 4 ด้าน คือ 1) ด้านภูมิปัญญาและวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด 3) ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาต่อยอด และ 4) ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ นงนุช อิ่มเรือง และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) ที่พบว่าหน่วยงานภาครัฐจะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน โดยสนับสนุนงบประมาณ

อย่างไรก็ดีการพัฒนานั้นอาจต้องใช้เวลาและความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องเชิงลึก ซึ่งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้การพัฒนาศักยภาพเป็นไปได้อย่างช้าๆ ถ้ามีคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทอผ้าเข้ามาเรียนรู้และสืบสานการทอผ้าจะทำให้กลุ่มดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พรทิภา ตันมาก และ สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ (2554) กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด การสร้างเครือข่ายจำหน่าย และการสร้างเว็บไซต์เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลผลิตภัณฑ์และสั่งซื้อสินค้าได้ตลอดเวลา และควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของผู้ซื้ออย่างสม่ำเสมอ มีการขอคำรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่กลุ่มและผลิตภัณฑ์ ส่วนการบริหารจัดการนั้นต้องคำนึงถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นหลัก เช่น การคัดสรรวัตถุดิบ และวิธีการผลิตด้วย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเข้าพื้นที่ค้นปัญหาและสร้างกระบวนการระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 37 คน ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์และการประชุมเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลามีการรวมกลุ่มกันทอผ้าขึ้นมา โดยมีเป้าหมายในการทอเพื่อการจำหน่าย สำหรับลวดลายที่มีชื่อเสียงและเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคือลายก้างปลาที่นำเอาพืชที่อยู่ในท้องถิ่นมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ลวดลาย นอกจากนี้ยังมีลวดลายอื่นๆ เช่น ลายขิดมุก ลายนาคขั้น และผ้าพื้นสีต่างๆ สำหรับนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านก้างปลานั้น พบว่า 1) ต้องพัฒนาศักยภาพด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ต้องพัฒนาด้านการสร้างนวัตกรรมและการต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ 3) ต้องพัฒนาด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ ด้วยการสร้างเรื่องราว รูปแบบและการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย และ 4) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาดทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์และการเชื่อมโยงเข้ากับการจัดการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำผลการวิจัยไปทบทวนสร้างความเข้าใจเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของกลุ่มในทุกมิติ โดยมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับนักวิจัย หรือสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะช่วยขับเคลื่อนกลุ่มให้พัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลชัยพฤกษ์ที่ดูแลงานพัฒนาชุมชนควรร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนระดับจังหวัดเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมโดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานทุกปีเพื่อที่จะทำให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างยั่งยืนและอาจมีการกำหนดกิจกรรมนำผลิตภัณฑ์ชุมชนออกนอกพื้นที่เพื่อการจำหน่ายด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าทอพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา

2. ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการตลาดกับกลุ่มอื่นๆ สำหรับการสร้างความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เจณิภา คงอิ่ม. (2561). การดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 4*(1), 156-170.

ฐานันท์ ตั้งรุจิกุล, รัสมนต์ คำศรี, พาฝัน รัตนะ และ ไอริณ สกุลศักดิ์. (2559). ศึกษาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติครั้งที่ 7* (น. 1326-1334). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์. (2557). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 10*(1), 97-122.

นงนุช อิ่มเรือง และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2554). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหล่ม. *วารสารการบริหารท้องถิ่น. 4*(2), 1-15.

นฤเบศ เลขกลาง. (2557). แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าฝ้ายและตัดเย็บ บ้านโคกสูง ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. *การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557* (น.177-182). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

นฤมล พึ่งกิจ, วัชรินทร์ อินทพรหม, เตชิต ตรีชัย และ สิริกร ฉัตรภูติ. (2559). การพัฒนากลุ่มอาชีพสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพุเตย จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร. 11*(2), 201-214.

นิศารัตน์ สังข์เสือ และ พลดา เดชพลมาตย์. (2560). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย. *นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 13: วิจัยและนวัตกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม บรรยาย* (น. 68-87). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

พรทิภา ตันมาก และ สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ. (2554). ความสำเร็จของการส่งเสริมอาชีพของกลุ่มผลิตภัณฑ์บันตัน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น. 4*(2), 43-58.

วรรณา โชคบันดาลสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร. (2558). การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย. 20*(1), 62-73.